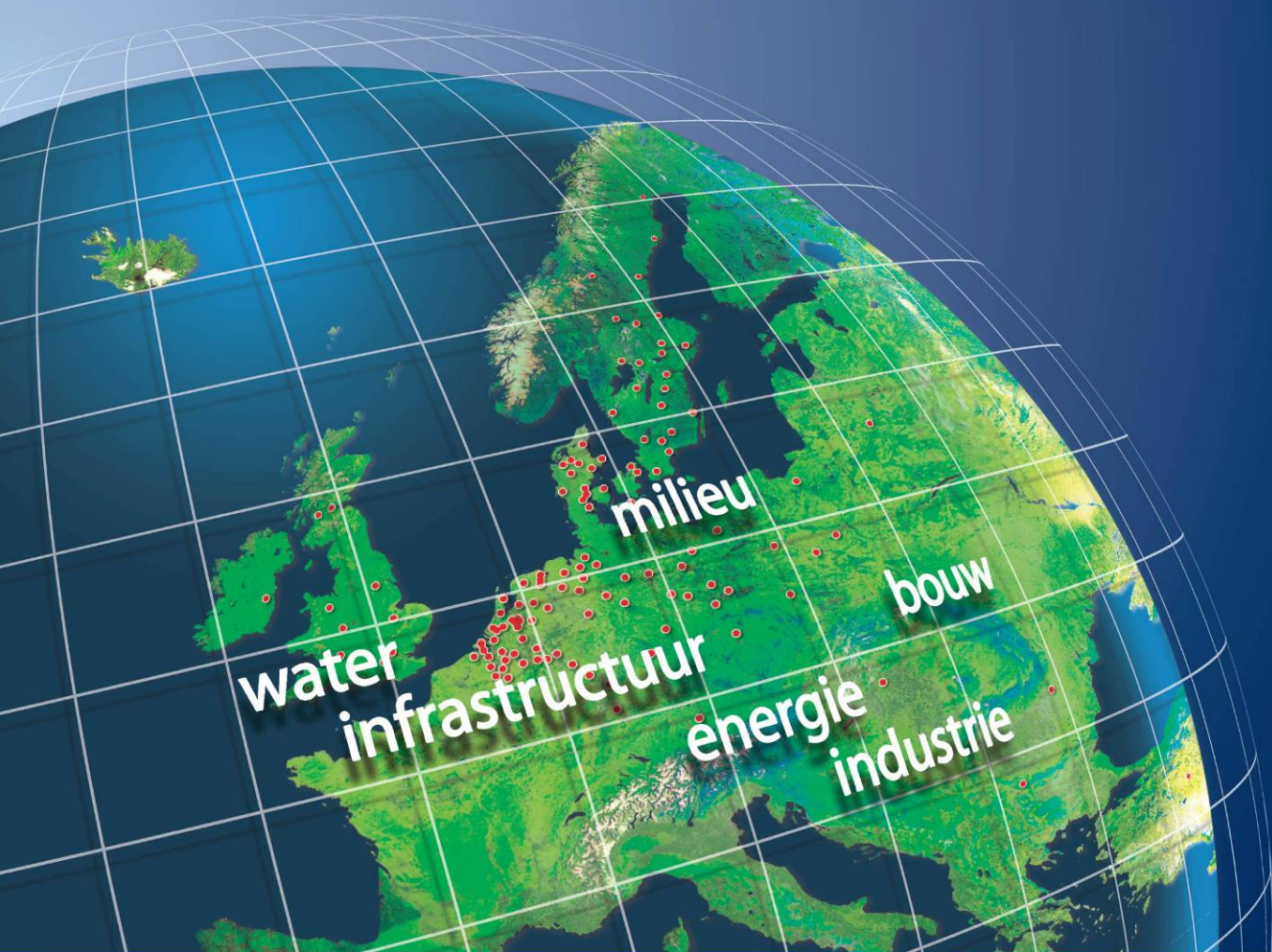

Archeologisch onderzoek
comobileidingtracé Wijster-Pesse
tracédeel Pesse-spoorlijn Assen-Hoogeveen
Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1218

Archeologisch onderzoek
combileidingtracé Wijster-Pesse
tracédeel Pesse-spoorlijn Assen-Hoogeveen

Bureauonderzoek

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1218

Definitief

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
Attero

Grontmij Nederland B.V.
Assen, 21 januari 2013

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek combileidingtracé Wijster-Pesse
(tracédeel Pesse-spoorlijn Hoogeveen-Assen)

Subtitel : Bureauonderzoek
GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1218

Projectnummer : 322583

Referentienummer : 322583

Revisie : 0

Datum : 21 januari 2013

Auteur(s) : mevr. H. Boon, MA

E-mail adres : hilde.boon@grontmij.nl

Gecontroleerd door : dhr. dr. J.J. Hekman

Paraaf gecontroleerd : b.a.

Goedgekeurd door : dhr. drs. R.F.M. Onck

Paraaf goedgekeurd : b.a.

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Stationsplein 12
9401 LB Assen
Postbus 29
9400 AA Assen
T +31 592 33 88 99
F +31 592 33 06 67
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Datum opdracht : juni 2012
concept : 21 juni 2012
definitief : 21 januari 2013

Opdrachtgever : Attero

Uitvoerder : Grontmij Nederland B.V.

Beheer documentatie en/of vondsten : Grontmij Nederland B.V., Assen

Bevoegde overheid : Gemeente Hoogeveen/Gemeente Midden-Drenthe

Contactpersoon : Mevr. J. de Vries/dhr. S. van Veen

Locatie : gemeente : Hoogeveen/Midden-Drenthe
plaats : Pesse/Wijster
toponiem : Wijster-Pesse

RD-coördinaten : N x: 229.930 / y: 533.860
O x: 230.360 / y: 533.560
Z x: 227.425 / y: 532.390
W x: 227.150 / y: 532.520

kaartblad : 17C
afm. plangebied : 2900 m

AMK : monumentnr. : -

Archis2 : CIS-code : 52474

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Algemeen.....	5
1.2	Aanleiding en doel.....	5
1.3	Werkwijze.....	5
2	Landschap.....	6
2.1	Geologie.....	6
2.2	Geomorfologie.....	7
2.3	Bodem.....	7
2.4	Synthese landschap.....	7
3	Archeologie.....	8
3.1	Bewoningsgeschiedenis.....	8
3.2	AMK.....	9
3.3	Archis2.....	9
3.4	IKAW.....	10
3.5	Overige onderzoeken in het plangebied.....	10
3.6	Bouwhistorie.....	10
4	Archeologische verwachting.....	11
4.1	Algemeen.....	11
4.2	Specificatie archeologische perioden.....	11
4.2.1	Vroege en Midden Steentijd.....	11
4.2.2	Neolithicum tot en met IJzertijd.....	11
4.2.3	Bronstijd en IJzertijd.....	11
4.2.4	Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.....	12
5	Evaluatie.....	13
5.1	Conclusies en samenvatting.....	13
5.2	Advies.....	13

Bijlage 1: Locatie plangebied

Bijlage 2: Archeologische basiskaart

Bijlage 3: Advieskaart vervolgonderzoek

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van Attero heeft Grontmij Nederland B.V. een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor een aan te leggen leidingsleuf tussen Attero Wijster en een rioleringsgemaal te Pesse. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureaustudie en de rapportage hierover voor het tracédeel tussen Pesse en de spoorlijn Assen-Hoogeveen. Het onderzoek is uitgevoerd conform de provinciale richtlijnen.

De totale lengte van het te onderzoeken tracé bedraagt circa 2900 m. De exacte locatie van het plangebied wordt weergegeven in Bijlage 1. Het maaiveld ter plaatse van het plangebied ligt gemiddeld op 12 m +NAP bij Pesse en 14 m +NAP bij de spoorlijn.

De betreffende werkzaamheden zijn conform de richtlijnen van het handboek Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.2) uitgevoerd. Grontmij beschikt over een eigen opgravingsvergunning afgegeven door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

1.2 Aanleiding en doel

Onderhavig onderzoek is uitgevoerd in het kader van de geplande aanleg van twee rioolleidingen en een biogasleiding op het tracé. De opdrachtgever is van plan in het plangebied naast de bestaande aanwezige rioolpersleiding een nieuwe leidingsleuf aan te leggen. Het grootste deel van de leidingsleuf zal middels een open ontgraving worden aangelegd, maar op enkele plekken, met name bij kruisingen met wegen, spoorweg en watergangen wordt de leiding middels gestuurde boringen aangelegd. Hier komt de leiding enkele meters beneden het maaiveld te liggen. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande realisatie zullen eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem verstoren en/of vernietigen. Derhalve dienen de archeologische waarden binnen het plangebied in kaart te worden gebracht.

Er is een bureauonderzoek uitgevoerd, waarbij een specifiek verwachtingsmodel is opgesteld. Op basis van de resultaten van het onderzoek zal een nader advies worden gegeven met betrekking tot de noodzaak van eventueel archeologisch vervolgonderzoek en, indien dit het geval is, uit welke stappen dit zou moeten bestaan. Dit advies dient te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid.

1.3 Werkwijze

Het doel van het bureauonderzoek is om de bekende en potentiële archeologische waarden van het plangebied in kaart te brengen. Hierbij is gebruik gemaakt van bodemkaarten en van geologische, topografische en historische kaarten, het Archeologisch Informatiesysteem (Archis2) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) en overige relevante literatuur. Aan de hand van deze gegevens is een specifieke archeologische verwachting opgesteld.

2 Landschap

2.1 Geologie

De afzettingen die in het plangebied aan de oppervlakte voorkomen, dateren uit het Pleistoceen (zie Tabel 2.1). Het plangebied ligt in het zogenaamde versneden keileemlandschap¹, op het Drents Plateau.

De basis van de afzettingen in het plangebied wordt gevormd door materiaal dat is afgezet in het Saalien. In deze ijstijd was het noordelijke deel van Nederland bedekt met landijs. Aan de onderzijde van het ijspakket werd een grondmorene afgezet, die doorgaans wordt aangeduid als *keileem*. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Gieten binnen de Formatie van Drenthe. Het betreft zandige leem of lemig zand met grind, stenen en blokken. Ter plekke van het plangebied is de keileem in de ondergrond aanwezig op een diepte tussen 40 en 120 cm beneden het maaiveld. Ter plekke van de wijk De Marke in Pesse is het pakket dekzand dikker dan 2 m.

Tabel 2.1 Indeling van het Kwartair

chronostratigrafie		jaren geleden		
Kwartair	Holoceen	Subatlanticum	3.000 - heden	
		Subboreaal	5.000 - 3.000	
		Atlanticum	8.000 - 5.000	
		Boreaal	9.000 - 8.000	
		Preboreaal	10.000 - 9.000	
	Pleistoceen	Laat		130.000 - 10.000
			<i>Weichselien (ijstijd)</i>	120.000 - 10.000
			<i>Eemien</i>	130.000 - 120.000
		Midden		800.000 - 130.000
			<i>Saalien (ijstijd)</i>	200.000 - 130.000
			<i>Elsterien (ijstijd)</i>	400.000 - 315.000
		Vroeg		2.400.000 - 800.000

Het klimaat in de laatste ijstijd, het Weichselien, werd gekenmerkt door droogte en kou. In deze periode wisselden koude en minder koude perioden elkaar af.

In minder koude perioden gedurende het Weichselien werden door smeltwater, afkomstig van sneeuw en uit de ontdooide bovenlaag van de permafrost diepe dalen uitgesleten, waarbij de keileem en onderliggende oudere lagen geërodeerd werden. De dalen werden vervolgens deels opgevuld met zandige sedimenten dat door het smeltwater werd meegevoerd. Deze afzettingen behoren tot de Formatie van Bostel.

In koude perioden gedurende het Weichselien trad op grote schaal winderosie op. Op lokale schaal traden verstuingen op die het oppervlak bedekt hebben met een laag zand, die doorgaans aangeduid wordt als *dekzand*. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Wierden binnen de Formatie van Bostel. Ook de dalen werden verder opgevuld met een pakket dekzand, maar bleven wel als laagte in het landschap aanwezig.

¹ Wee, M.W. ter., 1979. Geologische kaart van Nederland 1:50.000, blad Emmen West (17W) en Oost (17O). Rijks Geologische Dienst, Haarlem.

2.2 Geomorfologie

De Geomorfologische kaart² geeft de mate van reliëf en de vormen die in het landschap te onderscheiden zijn aan. Het plangebied ligt op een grondmorenevlakte (eenheid 3L2a, grondmorene, al dan niet met welvingen, relatief hooggelegen). Op twee plekken, tussen de Kampiepenweg en Zwarte Water, doorsnijdt het tracé een smeltwaterdal (eenheid 2R2, dalvormige laagte zonder veen).

2.3 Bodem

In het uiterste oosten van het plangebied, nabij Pesse, komen bodems voor die zijn getypeerd als leemarme tot zwak lemige looppodzolgronden (eenheid cY21). Deze bodems komen voor in esdekken. In het overige deel wisselen bodems met de typering leemarme tot zwak lemige veldpodzolgronden en lemige veldpodzolgronden elkaar af (eenheden Hn21 en Hn23). Deze bodems komen voor in jonge ontginningen. Een intacte podzolbodem bestaat van boven naar beneden uit een A-horizont (strooisellaag/humushoudende bovengrond; doorgaans niet meer herkenbaar of aanwezig), een E-horizont (uitspoelingslaag), een B-horizont (inspoelingslaag) en/of een BC-horizont (overgangslaag) en een C-horizont (het moedermateriaal). Podzolering ontstaat in relatief hoge en droge zandgronden. Dit waren in de Steentijd bij uitstek de locaties voor nederzettingen.

2.4 Synthese landschap

Het plangebied ligt op een keileemplateau, dat doorsneden wordt door enkele smeltwaterdalen. Op de grondmorene is een dekzandpakket aanwezig, voornamelijk bestaande uit veldpodzolgronden. Ten noorden van Pesse is mogelijk een esdek aanwezig.

² Provincie Drenthe, 2009. Geomorfologische kaart 1:10.000. Provincie Drenthe, Assen.; Archis2 voor de voormeenten

3 Archeologie

3.1 Bewoningsgeschiedenis

Het middeleeuwse esdorp Pesse bestond van oudsher uit drie kernen. Het oude Pesse lag ter plekke van de huidige Molenhoek. Noordoostelijk hiervan lag de kern Oostering en noordwestelijk de kern Eursing (zie Afbeelding 3.1). Het woord Pesse is afkomstig van *pethithja* of *peltha* en betekent moeras of veenkul.³

De omgeving van Pesse is al zeer vroeg door mensen bezocht, dan wel bewoond geweest. Er zijn onder meer archeologische vondsten gedaan in de vorm van een mesolithische boomstamkano, een neolithisch grafveld, nederzettingssporen uit de Bronstijd/IJzertijd, een grafheuvel uit de IJzertijd/Romeinse Tijd en bewoningsresten vanaf de Vroege Middeleeuwen.

Het verkavelingstype dat bij de es van Pesse voorkomt moet volgens Theo Spek als de oudste kernen van de Drenthes essen worden beschouwd (Romeinse Tijd/Vroege Middeleeuwen).⁴

Afbeelding 3.1. Historische kaart uit het begin van de 19e eeuw met de drie kernen Eursing, Pesse en Oostering⁵

Het uiteinde van het tracé aan de westkant bevindt zich iets noordelijk van Oostering. Het overig deel van het plangebied is pas zeer laat in ontwikkeling gebracht. Pas vanaf de jaren '50 van de 20e eeuw is op kaarten te zien dat de woeste grond op grotere schaal vervangen wordt door akker- en graslanden.⁶

³ encyclopediedrenthe.nl

⁴ Spek, T. 2004. *Het Drentse esdorpenlandschap. Een historisch-geografische studie*. Utrecht.

⁵ Versfelt, H.J., M. Schroor, 2001. *De Franse kaarten van Drenthe en de noordelijke kust; 1811-1813*. Heveskes Uitgevers, Groningen.

⁶ Kaarten geraadpleegd via watwaswaar.nl

Tabel 3.1 Overzicht van archeologische perioden⁷

Periode	Tijd		
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)		tot	9.000 v.Chr.
Mesolithicum (Midden Steentijd)	9.000 v.Chr.	-	4.900 v.Chr.
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5.325 v.Chr.	-	1.900 v.Chr.
Bronstijd	1.900 v.Chr.	-	800 v.Chr.
IJzertijd	800 v.Chr.	-	12 v.Chr.
Romeinse Tijd	12 v.Chr.	-	450 n.Chr.
Vroege Middeleeuwen	450	-	1.050 n.Chr.
Late Middeleeuwen	1.050	-	1.500 n.Chr.
Nieuwe Tijd	1.500	-	heden

3.2 AMK

De Archeologische Monumentenkaart (AMK) bevat een overzicht van belangrijke archeologische terreinen in Nederland. De terreinen zijn beoordeeld op verschillende criteria (kwaliteit, zeldzaamheid, representativiteit, ensemblewaarde en belevingswaarde). Op grond daarvan zijn de terreinen ingedeeld in categorieën met archeologische waarde, hoge archeologische waarde en zeer hoge archeologische waarde (o.a. de beschermde monumenten). De AMK is in samenwerking met de betreffende provincie en gemeentelijk archeologen ontwikkeld.

In het plangebied en de directe omgeving van het plangebied zijn geen AMK-terreinen geregistreerd, afgezien van de historische kern van het voormalige Oostering (AMK-terrein 14492 van hoge archeologische waarde).

3.3 Archis2

In Archis2 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) staan alle bekende archeologische waarnemingen geregistreerd. In het plangebied zijn geen waarnemingen geregistreerd. In de directe omgeving, binnen een straal van 500 m, zijn 3 waarnemingen geregistreerd (zie Tabel 3.2 en Bijlage 2).

Tabel 3.2 Waarnemingen in het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied.

waarn.nr	complex	aard	datering
45310	-	Vuursteen, afslag	Paleolithicum-Neolithicum
369	-	3 Stenen bijlen, type "Fels-Rechteck"	Midden Neolithicum- Bronstijd
57561	Nederzetting	Handgevormd aardewerk	Bronstijd-IJzertijd
		Stenen kern; stenen afslag	Paleolithicum-IJzertijd

Waarneming 45310 betreft een vuurstenen afslag, gevonden tijdens een booronderzoek van Grontmij in 2001. Op basis hiervan konden geen verdere conclusies worden getrokken dan dat er een kleine kans bestond dat er een archeologische vindplaats aanwezig was.⁸

Waarneming 57561 betreft het vondstmateriaal dat is aangetroffen tijdens een proefsleuvenonderzoek van het ARC in 2003. Tijdens het proefsleuvenonderzoek, dat circa 200 m zuidelijk van het tracé, ter hoogte van Pesse is uitgevoerd, zijn bewoningsresten, in de vorm van een spieker

⁷ Voor de dateringen is gebruik gemaakt van:

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 1996. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, I: Laat-Paleolithicum. In: *Palaeohistoria* 37/38 (1995-1996), pp. 71-125.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2000. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, II: Mesolithicum. In: *Palaeohistoria* 39/40 (1997-1998), pp. 99-164.

Lanting, J.N. & J. van der Plicht, 2002. De C14-chronologie van de Nederlandse Pre- en Protohistorie, III: Neolithicum. In: *Palaeohistoria* 41/42 (1999-2000), pp. 99-164.

⁸ S. Van der A, 2001. *Archeologisch onderzoek bergbezinkbassin Pesse. Inventariserend Veldonderzoek*. Grontmij, Assen

en overige paalkuilen gevonden uit de periode Bronstijd-IJzertijd. Aanbevolen is om de locatie van de vindplaats te ontzien in verdere planvorming.⁹

Verder is melding gemaakt van een drietal bijlen, daterend uit de periode Midden Neolithicum-Bronstijd, eveneens zuidelijk van het tracé, ter hoogte van Pesse.

3.4 IKAW

De IKAW geeft voor heel Nederland de trefkans aan op de aanwezigheid van archeologische resten. Die trefkans is aangegeven in vier categorieën: een hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans. De kaart is voornamelijk gebaseerd op de bodemkaart. Volgens de IKAW heeft het plangebied een middelhoge tot hoge trefkans op het aantreffen van archeologische resten.

3.5 Overige onderzoeken in het plangebied

Archeologisch bureau de Steekproef heeft in 2006 een bureauonderzoek opgesteld voor het dorp Pesse. Uit dit bureauonderzoek is gebleken dat de omgeving van Pesse een bewoningsgeschiedenis kent vanaf het Mesolithicum. De middelhoge en hoge verwachting die op de IKAW staat aangegeven kan worden gehandhaafd.¹⁰

Tussen de Kampiepensweg en Zwarte Water is in 2007 een booronderzoek uitgevoerd, eveneens door de Steekproef. Dit booronderzoek staat in Archis aangegeven alsof een deel van het leidingtracé het onderzoeksgebied doorsnijdt (onderzoeksmelding 22256, zie Bijlage 2), maar in werkelijkheid is het onderzoek zuidelijk van het tracé uitgevoerd. Tijdens het booronderzoek zijn geen archeologische indicatoren waargenomen, in de vorm van artefacten, maar in enkele boringen zijn wel intacte bodemprofielen aangetroffen.¹¹

3.6 Bouwhistorie

Ondergrondse bouwhistorische waarden kunnen aangetast worden bij de sloop van bouwwerken, de bouw van kelders of souterrains, de vervanging van vloeren, het aanbrengen van nutsvoorzieningen en bij funderingsonderzoek in het kader van restauraties van gebouwde monumenten. Op een dergelijke locatie, dienen deze bouwhistorische waarden gedocumenteerd en zo mogelijk veiliggesteld te worden. Archeologische resten/sporen, ouder dan vijftig jaar die de restanten zijn van gebouwen, waarvan een huidige variant of (directe) opvolger er vandaag de dag nog staat, zijn te beschouwen als ondergrondse bouwhistorische resten.

Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie heeft alle bekende archeologische en bouwkundige monumenten en historisch-geografische informatie samengebracht in een digitale kaart. Via deze kaart zijn cultuurhistorische waarden eenvoudig per gebied te bekijken. Het raadplegen van KICH heeft voor het plangebied geen aanvullende informatie opgeleverd.

⁹ M.J.M. de Wit, 2003. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op 'De Marke' te Pesse, gemeente Hoogeveen (Dr.)* ARC rapporten 2003-90. Groningen.

¹⁰ A. Vissinga, 2006. *Fluitenberg, Pesse & Noordscheschut (Dr.) Een Archeologisch Bureauonderzoek Pesse Steekproefrapport 2006-10/03B*. Zuidhorn.

¹¹ A. Vissinga, 2007. *Pesse - Zwarte Water (Dr.) Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek Steekproefrapport 2007-04/20*. Zuidhorn.

4 Archeologische verwachting

4.1 Algemeen

In het verleden was de mens sterker afhankelijk van de mogelijkheden die het landschap bood voor het ontplooiën van haar (economische) activiteiten dan tegenwoordig. Men was veel minder in staat het landschap aan te passen aan haar wensen, zoals nu veel meer het geval is. De keuze van mensen om zich op een bepaalde locatie te vestigen, was voor een belangrijk deel afhankelijk van de lokale landschappelijke omstandigheden. De factoren die bij deze keuze een rol hebben gespeeld noemen we locatiefactoren. Hierbij moet worden gedacht aan hoge, droge delen van het landschap voor bewoning, vruchtbare gronden voor de akkerbouw, de beschikbaarheid van water en bouwmaterialen, natuurlijke voedselbronnen enzovoorts.

Getracht wordt, door voornamelijk te focussen op de bodemkundige en geomorfologische situatie, de hogere droge delen van het landschap in beeld te krijgen. Dit zijn de potentiële nederzettinglocaties. Daarnaast zijn de bekende archeologische gegevens uit de omgeving van het plangebied geïnterpreteerd. Op basis hiervan is aan het plangebied en archeologische verwachting toegekend.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is de kans op het aantreffen van archeologische indicatoren middelhoog tot hoog. De geomorfologische en bodemkundige omstandigheden waren in alle archeologische perioden gunstig voor bewoning. Binnen het plangebied kunnen archeologische resten worden aangetroffen vanaf het Paleolithicum t/m de Nieuwe Tijd. De resten worden in de top van het pleistocene zand verwacht.

Het deel van het tracé dat parallel aan de bewoningskern van het dorp Pesse loopt, heeft een hoge archeologische trefkans. In de directe nabijheid van dit deel van het plangebied zijn in het verleden meerdere archeologische vondsten gedaan, waaronder nederzettingssporen uit de Bronstijd-IJzertijd.

4.2 Specificatie archeologische perioden

4.2.1 *Vroege en Midden Steentijd*

In het Paleolithicum en Mesolithicum werd het gebied mogelijk bezocht door nomadische jagers/verzamelaars. Deze trokken door het gebied en sloegen tijdelijke kampen op de relatief hogere delen van het landschap zoals dekzandopduikingen (koppen, ruggen). Archeologische indicatoren uit deze periode bestaan uit bewerkte en/of verbrande (vuur)stenen afslagen, houtskool en sporen van haarden of andere ingegraven grondsporen. De kans op het aantreffen van resten uit deze periodes is met name op de dekzandkoppen en de flanken hiervan hoog.

4.2.2 *Neolithicum tot en met IJzertijd*

Vanaf de periode van het Neolithicum gingen mensen op vaste plaatsen wonen waar ze nederzettingen bouwden. Verder deed men vanaf deze periode aan akkerbouw en veeteelt. Archeologische indicatoren uit het Neolithicum kunnen onder andere bestaan uit sporen (paalkuilen, waterputten, greppels), huttenleem, voor de betreffende periode kenmerkend aardewerk en houtskool. De kans op het aantreffen van sporen uit deze periode is middelhoog tot hoog.

4.2.3 *Bronstijd en IJzertijd*

In de directe omgeving van het plangebied zijn tijdens een proefsleuvenonderzoek sporen gevonden van een nederzetting uit de Bronstijd-IJzertijd. Omdat het slechts een beperkt onder-

zoek betref, is de grootte en spreiding van de nederzetting niet vastgesteld. Er bestaat een geringe kans dat er ter hoogte van het tracé dat parallel aan Pesse loopt nederzettingssporen kunnen worden aangetroffen, in de vorm van grondsporen (paalkuilen, waterputten, greppels), houtskool en voor deze periode kenmerkend aardewerk.

4.2.4 *Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd*

Het is bekend dat de kernen van Pesse in de Vroege Middeleeuwen zijn gesticht. Vanaf deze periode bestaat een middelhoge tot hoge kans op het aantreffen van archeologische nederzettingssporen en sporen van *off site* activiteiten en/of ontginningssporen, met name in het deel van het tracé dat parallel aan Pesse loopt. Archeologische indicatoren uit de periode Middeleeuwen-Nieuwe Tijd kunnen bestaan uit onder andere sporen (paalkuilen, waterputten, greppels, afvalkuilen), funderingsresten, aardewerk, houtskool, metaal, glas en bot.

Oudere nederzettingen, bijvoorbeeld uit de Romeinse Tijd, kunnen onder een esdek aanwezig zijn. Indien er ter hoogte van Pesse een esdek aanwezig is in het plangebied, bestaat er ook een middelhoge tot hoge kans op het aantreffen van nederzettingen uit deze periode.

5 Evaluatie

5.1 Conclusies en samenvatting

In opdracht van Attero heeft Grontmij een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor de locatie van een leidingtracé tussen Pesse en de spoorlijn Assen-Hoogeveen. Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en de rapportage hierover.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het plangebied op het Drents Plateau ligt. De bodem bestaat uit dekzand op keileem. Dergelijke gebieden waren gunstige bewoningslocaties voor de mens vanaf de Steentijd. Er kunnen archeologische resten verwacht worden die dateren in alle archeologische periodes. In de omgeving van Pesse bestaat een grote kans op het aantreffen van nederzittingsresten, met name uit de periodes Bronstijd-IJzertijd en Middeleeuwen.

5.2 Advies

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied vervolgonderzoek aanbevolen, voor de ontgravingen die niet middels gestuurde boringen plaatsvinden. Voor de delen van het plangebied waar een gestuurde boring zal plaatsvinden, wordt geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht, omdat de leiding hier onder de archeologisch relevante bodemlagen wordt doorgestuurd.

Voor het tracédeel dat parallel aan Pesse loopt wordt een archeologische begeleiding van de ontgraving aanbevolen, waarbij specifiek gelet dient te worden op de aanwezigheid van nederzittings- en/of *off site* sporen. Voorafgaand aan de begeleiding (protocol opgraving) dient een door de bevoegde overheid goedgekeurd Programma van Eisen worden opgesteld.

Voor het overig deel van het plangebied dient de intactheid van de bodem bepaald te worden met behulp van een archeologisch verkennend booronderzoek, waarbij om de 50 meter een boring geplaatst wordt. Dit komt neer op circa 40 boringen.

Indien de bodem in de boringen intact blijkt, zal het boorgrid verdicht worden, teneinde mogelijke archeologische vindplaatsen op te sporen.

Er wordt geadviseerd met betrekking tot de resultaten van het onderzoek en deze aanbeveling contact op te nemen met de bevoegde overheid.

Bijlage 1

Locatie plangebied

Projectnummer 322583	Datum 21-06-12	Bijlage	Formaat A4	GAR-nummer 1218	CIS-code 52474	Getekend MO	Controle HB	Akkoord JJH	Schaal 1:25.000

Archeologisch onderzoek combileidingtracé Wijster-Pesse

Opdrachtgever
Attero
 Onderdeel
 Locatie plangebied

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

Bijlage 2

Archeologische basiskaart

Bijlage 3

Advieskaart vervolgonderzoek

227000

228000

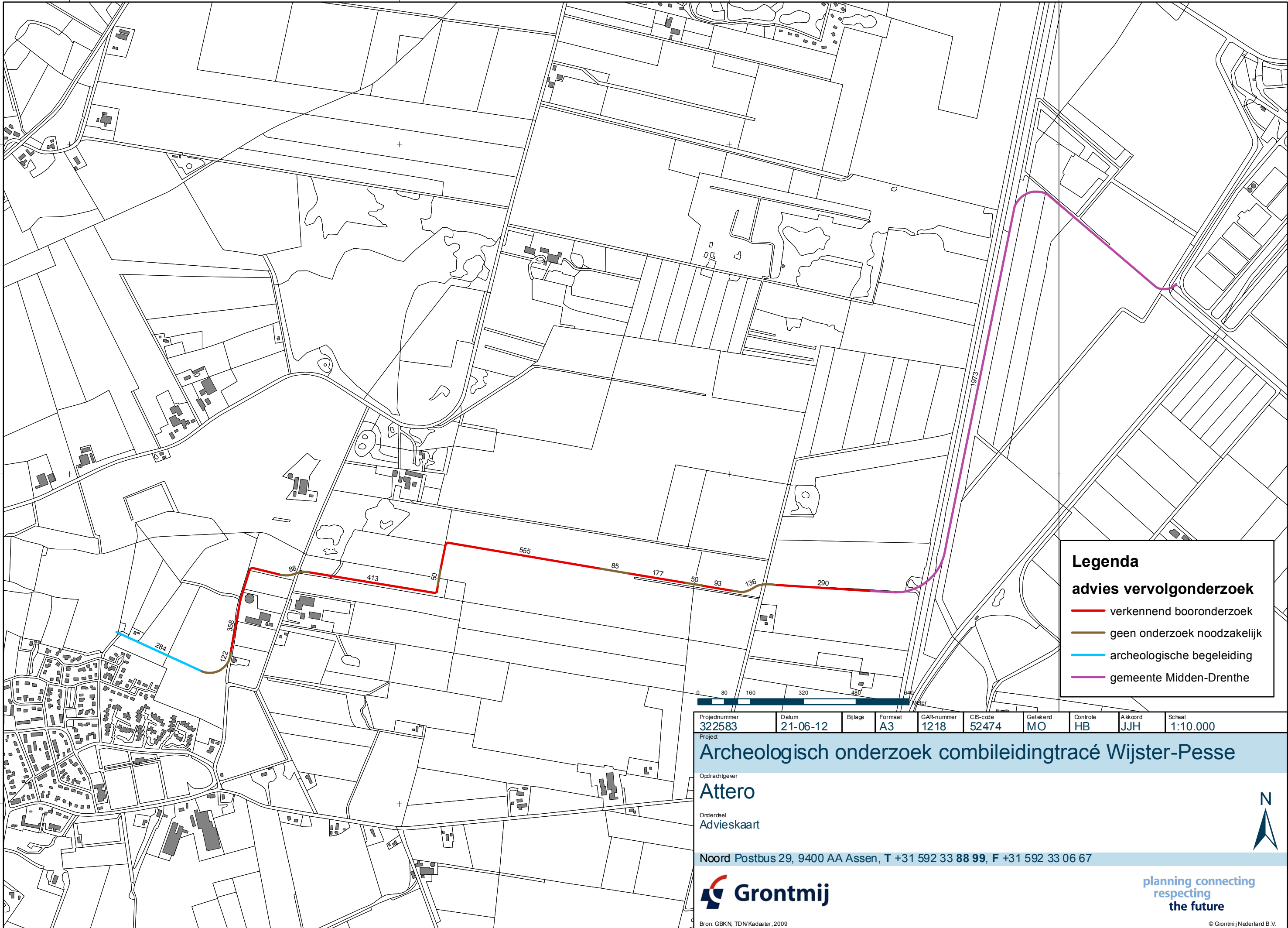
229000

230000

534000

533000

532000

Legenda
advies vervolgonderzoek

- verkennend booronderzoek
- geen onderzoek noodzakelijk
- archeologische begeleiding
- gemeente Midden-Drenthe

Projectnummer 322583	Datum 21-06-12	Bijlage	Formaat A3	GAR-nummer 1218	CIS-code 52474	Getekend MO	Controle HB	Akkoord JJH	Schaal 1:10.000

Archeologisch onderzoek combileidingtracé Wijster-Pesse

Opdrachtgever
Attero

Onderdeel
 Advieskaart

Noord Postbus 29, 9400 AA Assen, T +31 592 33 88 99, F +31 592 33 06 67

planning connecting
 respecting
 the future

Bron: GBKN, TDN Kadaster, 2009

© Grontmij Nederland B.V.

www.grontmij.nl

Wij ontwerpen en realiseren **plannen** voor de **toekomst**, door mensen en partijen in regio's bij elkaar te brengen en met elkaar te **verbinden**, met **respect** voor onze leefomgeving, onze klanten en elkaar.